

Ugyanakkor Fodor Andrásnak 1958-ban, 1961-ben és 1964-ben is új verses-kötetét adták ki. Ha a hivatalos fogadtatás lelkeségéről nem is beszélhetünk, azért mégiscsak jobb megjelenni, mint ünnepelve vagy szidva, de meg sem jelenni.

Magyarán mondva: rendkívül érdekes és jellemző az a kép, amely a naplóban a Fodor-nemzedékről kialakul, de ez a kép egy nézőpont igazsága. Egy napló többre nem is vállalkozhat. Azért kell mégis figyelmeztetni erre a részleges érvényre, mert maga a szerző is hajlamos arra, hogy a részigazságot egésznek tekintse, s az olvasó is besétálhat ebbe a csapdába. Márpedig ez a szerzői szándékkal is ellentétes volna.

Végezetül, félretéve sok részletre vonatkozó észrevételt: jó, hogy ez a napló megjelent. Kár, hogy nem tömörebb, nagyobb írói közreműködéssel válogatott. Jó, hogy példát mutat: ezt is lehet, így is lehet. Irodalmi életünk gyatraságát bizonyítaná, ha kiátkozás, harag követné, s nem a válaszok sora erre a kihívásra. Naplót visszamenőlegesen ugyan nem lehet írni, de emlékeit mindenki felidézheti. S a kortársak emlékeinek sora érhet annyit, mint a korabeli feljegyzés.

VASY GÉZA

„Csupa címszó az élet...”

TEMESI FERENC REGÉNYÉRŐL

csupa

~ címszó az élet, szóló Terence Mefis,
a tudós Szótáríró könyvtárszobája közepén,
kezében a tollseprűvel, előző kötete fölött.

Nem érzem Temesi Ferenc új könyvének, a *Por. A—K*-nak relevanciáját. Nem értem a himnuszokat sem, melyek körülzengik. Sokkal inkább értem az ötlet, a kipattant szikra egyszerűségét, megismételhetetlenségét. És érzem, értem (*értéklem!*): Temesi itt bátran lutrit játszott. Veszténivalója alig lévén még, merész gesztussal abból csinált erényt, ami a gyengéje. A lutri pedig bejött: az ő számait húzták. Rá is fért a siker, hiszen első kötetével (*Látom, nekem kell lemennem*, 1977) nem nagy vihart kavart. Néhány recenzió, udvarias tiszteletkörök, a félig kimondás és félig elhallgatás félszeg óvatossága, amely ekként foglalható össze: Temesi *fiatal* író, ígéretes *alapterhetség*, majd nagyon ügyessé válhat, ámde jelen pillanatban fényévnnyire még a beteljesüléstől, megvalósulástól. Írásait látva akár béka, akár királyfi is lehet, mert a kérdés nyitott: prózájával merre lép tovább. Leleményes stilisztika már tojás korában — ne bántsuk nagyon sutaságaiért. Várjuk meg, amíg a fiatal-ság s első kötet korlátot (is) jelent(het)ő burka nélkül marad.

Igaz, olvasói nem sakkoztak ennyit. Sok közkönyvtár polcain ma nem leljük a '77-es opuszt. Ellopták vagy szétolvasták — illetőleg azért nincs a helyén, mert éppen kölcsönzi valaki. Kritika és író közt a csörte tehát tulajdonképp eldőlt — az olvasók vágásai nyomán.

A *Látom, nekem kell lemennem* novellagyűjteménye után Temesi sokáig egy helyben toporgott, mert, amint ekkoriban fogalmazta: „Szökövétem írtam éppen. Túl jól sikerült ugyanis a házasságom. (...) Foszladozó szerelmemet különféle csavargásokkal próbáltam toldozni-foldozni, mígnem egy túl hosszú-ra sikerült házsongárdi (Kolozsvár) séta után elégettem készülődő regényem első változatának első százötven oldalát. Regényről vagy jót, vagy semmit — legyen most annyi elég: egy szalonnát se lehetett megsütni rajta. *Bizonytalan-ná váltam: nem tudtam, melyik írásomból csináljak stílust, vagy melyik stí-lusomból írást.* Hátranéztem: hát ott jött mögöttem az avantgarde (...) Egy idő múlva ráuntam a dologra, a feleségemnek meg bűdös lett a cigarettám, gondoltam, lelépek. Szerelmet akartam és regényt. Az alkotóházakról már hallottam irodalmi vagy családi impotenciában szenvedő barátaimtól. Jóslatuk bevált: a személyzet figyelmes, a koszt bőséges volt.”

Olyannyira, hogy most könyvalakban olvashatjuk az eddig csupán havi-lapban, mutatványként közölt Fondor Nagy Mutatványt, Temesi szótár-regényének A-tól K-ig írott első kötetét. A munka újszerűsége és nagyszerű-sége, mint mondják, a *hogyanban*, a *mikéntben*, a *technikában* rejlik. Rész és egész illesztésében. Abban tudniillik, ahogyan a lexikonokhoz, enciklopédiák-hoz hasonlatosan a szerző (Szerkesztő?; Enciklopédista?; Szótáríró! — hogy Temesi terminológiájától el ne távolodjunk) *címszók* köré vonja magánélmé-nyeit, s szülőhelye Porlód (Szeged) másfél évszázados életét, mely — régi civisekről van szó — valamiképp, valamilyen szalon mindig kapcsolódik Te-mesihez, s családjának, őseinek történelméhez. Anekdotázik, apró történetké-ket mond, s közben kiaknázza a címszavak közti oda- s visszautalások, asszociá-ció s kicsatolódások finom hálórendszerét — így lágyítva a töredezettség látszatát, s tágítva a különálló kis meséknek halmozását, a kisformát, a novel-lisztikus-anekdotikus megírtságot ügyes szerkesztéssel a nagyforma, a regény-forma felé. Irodalmi szótár ilyképpen a *Por. vade-mecum*, kalauz az író vilá-gához, szűkebb s tágabb közössége, így az olvasók világához, jelenéhez, ha-gyományaihoz, tradícióihoz is. Mint mondják...

A recenzens („lat bíráló, műbíráló, ismertetés írója” Itt: mindenképpen mániákus könyvmoly, ellenálló fajta) azonban gyarló. Töpreng. Gondolkodik. Kotorászik emlékezetében, aztán felüti a *Látom*... egyik kritikáját.

„A gyerekvilág, a diákevek, a tengő-lengő, helyüket kereső fiatalok élete még az új írónemzedék szorgalmas búvármunkája mellett is sok lehetőséget hagy szabadon. Temesi Ferenc ezeket a szabadon hagyott tiszta csíkokat ke-resi. Törekvése várakozást ébreszt, de *egyelőre a célkitűzés, a szándék emel-kedik legmagasabbra írásiban. Novellái töredezettek, szétszórtak, különálló epizódokra esnek szét, hiányzik belőlük az erős, egységes szerkesztés.* Temesi még messze van attól, hogy tartósan lekösse a figyelmet.”

Téves, de legalábbis helytelen dolog úgy közelíteni adott műalkotáshoz, hogy számításon kívül hagyjuk szerzőnk életművét; addig írott regényeit, novelláit, verseit. Temesi esetében pedig különösen indokolt, hogy új regényét összevezzük a *Látom*... kötetével, hiszen minden szigorunk és fenntartásunk így lesz érthetővé.

Úgy gondolom, Temesi Ferenc írói fejlődésére, miként a *Por. A—K* idő-struktúrájára, nem a linearitás, de a *körforgás*, hogy ne mondjam: a *helyben-járás* jellemző.

Novellái akkor, '77-ben, minden esetlegességük, futó megírtságuk mellett *jobbak, újszerűbbek* voltak, *csinálatlanabba*k, mint most, a regényben ismét

előcítált, leporolt és fölmelegített valahai fogások. Pedig az orra alá dörgölték: történetei csupán magánügyek, élmény- és benyomáshalmazok, minden szerkesztettség és világkép nélkül.

Nem adtam igazat a kritikáknak. Élveztem és újra meg újra kézbe vettem a *Történeti* előbb feltételes, majd pedig kijelentő módban fogalmazott históriáját; a *Keresztrejtvény, avagy hátha így is elolvassátok* ironikus finto-rát; a *T. utcai postaláda* látszatrendetlenségét, melynek keretében taláalomra egymás mellé került leveleket fegyvelmez formává (és gondolatá!) Temesi; az *Ünnep* vagy a *Kiáltvány* pastiche-szerű Örkény-karikatúráit, csillogó stílusparódiáit.

Csak hogy nem tudom elfogadni a méltatásokat most sem, mert azt látom: írónk az avantgarde intermezzo után (feledhető korszak művészetében!) önpastiche-ba, önimitációba, önparódiába fogott. Mindazt *ismét* felvonultatja, amit első kötetében szerepeltetett már: szemelvénygyűjteményt; kereszt- (pontosabban köröszte-) rejtvény-imitációt; hirdetésutánzatot és helyzetképet; különbözőféle valódi és (talán) fiktív dokumentumokat, kérvényt és képregényt; gazdag példatárral szolgál korabeli kalendáriumok anyagából; foglalkozik frenológiával; ír **előszót** és mindjárt **kritikát**, bevezetvén olvasóit egy új művészeti-irodalmi irányzat, a *posztmodernizmus* világába is. Minden együtt állna tehát ahhoz, hogy itt valami nagyon jó szülessék. Nem ez történik. A mesén remekül szórakozhat az ember (fájó, itt-ott ez is ízlés dolga), de Temesi, ha úgy tetszik, valóra váltja a saját, és a posztmodernizmus céltételezéseit: az olvasmányosságot, élvezetességet, kellemességet és mesecentrikusságot, a mese visszahelyezését egykori jogaiba (amint a **kritika** címszó ürügyén erről bővebben értekeznek).

Mindez mégis kevés. Még akkor is, ha írónk cseles „visszahídként”, kijelenti, hogy „a magyar irodalomban ez a regény az első *tudatosan* posztmodern mű”. John Barth tudniillik, az irányzat lehangosabb dervisei közül (mellesleg maga is gyakorló szépíró), a posztmodern csillagzat alatt született műveket a jó dzsesszzenéhez hasonlította, mondván: többszöri meghallgatás után is *még sok-sok újdonságot* találhatunk benne, olyasmit, ami előzőleg elkerülhette a figyelmünket. De hiába ír jól Temesi Ferenc — mert, hogy jól ír, profi módon, sokszor bravúrosan, néhány könnyed vonással is érzékletest adva; senki sem tagadja. Többszöri „meghallgatásra” jelen művét mégsem javallanám. Technikai-formai leleménye — ismételhetem csak — kitűnő fogás. Ám Temesi *most* sajnos messzebb van attól, hogy huzamosan hasson figyelműnkre. Hiányzik a mélyebb gondolati töltés. Történetei — minden igyekezet ellenére — gyakran ásitásba fúlnak, sokszor ellenérzésbe. Az egyetlen szál, melyet mind formában, mind tartalomban eltalálnak érzek, a nagy szegedi árvíz bemutatása. A többi?

Nos, ami a *Por. A—K*-ból utóbb az emberben megmarad, az a Szeged környéke regionális köznyelvétől a szlengig terjedő áradó nyelv kellemes emléke. (*Magvető*)

JOBBÁGY TIHAMÉR